

»To je res, da je vse prostovoljno. Delaš, da bi kraj živel.« Vpliv prostovoljnih društev na javno in zasebno življenje na Solčavskem

Nina Ošep in Elizabeta Vršnik

Uvod

Prispevek raziskuje vpliv društev na javno in zasebno življenje v solčavski skupnosti ter se pri tem osredotoča na vprašanje, ali so društva v Solčavi še danes aktualna, kaj ima od društev posameznik in kaj širše lokalno okolje. Čeprav v Solčavi delujejo številna društva in je vanje vključenih veliko domačinov, se med nekaterimi poraja vprašanje, ali niso društva kot oblika civilnodružbenega delovanja že preživeta. Prvi del tega prispevka je namenjen kratkemu zgodovinskemu pregledu društvenega delovanja na Solčavskem. V drugem, etnografsko osnovanem delu opisujeva, zakaj posamezniki in posameznice (ne) sodelujejo v društvih in kakšen vpliv ima njihovo (ne)sodelovanje na življenje. V tretjem delu prispevka pa posebno pozornost namenjava javnim dogodkom, ki jih organizirajo društva na Solčavskem.

Kratek pregled društvenega razvoja na Solčavskem

Ministrstvo za javno upravo vodi Odprti seznam Slovenije (OPSI), javno dostopen seznam vseh delujočih društev v Sloveniji.¹ Ta vključuje ključne podatke o društvih – kje in kdaj so bila registrirana, seznam predsednikov društev itn. S pomočjo seznama sva pripravili kronološki pregled društev, delujočih na Solčavskem, in glede na datum registracije društev opredelili štiri obdobja, ko je bila dejavnost na obravnavanem področju posebej opazna. Prva faza zajema leta po koncu druge svetovne vojne, ko so v Solčavi ustanovili prva društva. To obdobje traja od leta 1948, ko je kot prvo registrirano Gasilsko društvo Solčava, in se zaključuje z letom 1954. V tem času so ustanovili tudi turistično, kulturno, planinsko in lovsko društvo. Sledi drugo obdobje, med letoma 1976 in 1978. V tem času je ustanovljeno društvo

1 'Centralni register društev' OPSI (Odprti podatki Slovenije). Spletni vir: <https://podatki.gov.si/dataset/centralni-register-drustev> (pregledano: 10. 3. 2022).

upokojencev, čebelarско društvo in športno društvo. Tretja faza sledi precej kasneje, med letoma 2004 in 2008, ko so Solčavani in Solčavanke ustanovili še Društvo za razvoj in ohranjanje naravne, kulturne in etnološke dediščine Panorama, Društvo za kulturo odnosov – SPES, Lovsko društvo Strelovec, Kulturno-umetniško društvo Pomlad Solčava in Avto klub Mini Slovenija. Zadnja faza je potekala v letih med 2011 in 2017, ko so nastala Društvo UpoČASni – društvo za ustvarjalno preživljanje prostega časa otrok in mladine, Bicka – Društvo za promocijo izdelkov iz volne jezersko-solčavske ovce, Bridge klub Plesnik, Društvo za kulturno, družabno in športno dejavnost Slana sladica, Društvo lastnikov gozdov Tisa in Društvo ki-parjev z motorno žago – Carving team Logarska dolina.

Ob pregledu ustanavljanja društev na Solčavskem se v splošnem zdi, da so novejša društva težišče delovanja prenesla od skupnosti kot »celote« k bolj ozko opredeljenim področjem udejstvovanja. Seveda to nikakor ne pomeni, da društev, ki bi »neposredno« nagovarjala skupnost kot »celoto«, ne ustanavljajo več, in prav tako ne pomeni, da društva, ustanovljena v novejšem času, ne prispevajo k javnemu življenju, temveč zgolj to, da k temu prispevajo in ga diverzificirajo prek dejavnosti, s katerimi se ukvarja razmeroma zamejen krog ljudi.

Vpliv društev na oblikovanje življenja posameznikov na Solčavskem

Solčavska društva temeljijo na prostovoljnem delu (večinoma) lokalnega prebivalstva. Vloge članov in članic se med seboj lahko precej razlikujejo, ne le formalno, ampak tudi (in morda še bolj) v smislu dejanskega dela, vloženega v društvene dejavnosti. Kot je dejala Anka Ošep, »*je fora na teh akcijah* [pri organizaciji dogodkov], [da] *smo vedno isti*«² in da je bila za organizacijo večine aktivnosti, ki jih je organiziralo Športno društvo Solčava, ključna predsednica društva. Ona je namreč »*organizirala ... Prva, zadnja, edina pospravljala in prštimvala* [pripravljala]«. ³ Za Šahovsko društvo, ki je »podsekcija« Športnega društva Solčava, nekateri menijo, da »*če ne bi bilo* [predsednika društva], [šahovskega] *društva ne bi bilo*«. ⁴ Zdi se torej, da nekatera društva temeljijo na delovanju enega od članov, ki poskrbi za uspešne akcije ali je celo ključen za obstoj društva nasploh. Tudi v primeru enega

2 Anka Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

3 Anka Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

4 Jože Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

od najštevilčnejših društev na Solčavskem, Prostovoljnega gasilskega društva Solčava, se ob impresivni številki – sploh če upoštevamo, da celotna občina šteje okoli 500 ljudi – 130 članov in članic izkaže, kot poudarja njegov predsednik Matija Vavdi, da »aktivnih pa dobiš tam, enih štirideset ven. Če.«⁵

V društvih nekateri posamezniki in posameznice prevzemajo precejšnjo odgovornost. Kot ugotavlja Anja Jezernik Knavs: »[M]islím, da če to resno pogledaš, kaj pomeni organizacija neke take stvari v smislu odgovornosti, stroškov, je v bistvu to še kar riziko, to organizirat.«⁶ Tudi Hermina Prelesnik, predsednica turističnega društva, meni, »da je kar [veliko] dela pa gruntanja pa organiziranja pa odločevanja.«⁷

Nekateri tovrstno »individualizacijo« obveznosti in odgovornosti ocenjujejo kritično:

»Enkrat sem ugotovil, koliko ti to omejuje svobodo, koliko te veže na to. Zmeraj bolj sem to pogruntal. Zato sem šel počasi ven.«⁸

Zakaj torej posamezniki delujejo v društvih, kljub obveznostim in skrbem, ki jih to lahko prinese? Nekateri menijo, da je »plačilo« za prostovoljno udejstvovanje to, da skupaj preživljajo kvaliteten čas – »naša nagrada je druženje, da se imamo skupaj fajn, [...] da gremo skupaj na izlet in zaključek«⁹ – nekateri, da se bo povezovanje »spllačalo« na dolgi rok:

»Jaz delam to prostovoljno zato, ker se mi zdi, da bo pol, če nam to grata [uspe], da bomo se malo bolj povezovali, da bo pol vsem lepš, mislim, da se bomo meli vsi fajn [smeh]. To se zdej čuje pravljíčno, ampak dobro.«¹⁰

5 Matija Vavdi, intervju, Solčava, 25. 9. 2021. Podobno pravi tudi glede kiparjev z motorno žago – Carving team Logarska dolina. Sogovornik ugotavlja, da je v njem pet članov, ki aktivno delujejo – to pomeni, da tekmujejo na različnih tekmovanjih carvinga oziroma rezbarjenja. V društvu pa je približno 28 članov, »samo to so pa punce zraven, ki pomagajo, ko naredimo vsako leto prireditve, tudi pa kolegi. Na tak način.« Ko so začeli hoditi na tekmovanja, so zraven pritegnili še druge, ki ne tekmujejo in so v društvu primarno zaradi druženja: »[...] družbo zraven potegne pa če greta dva, kaj pa vidva, bi šla zraven, potem pa, saj veš. Družba, kolegi hočejo zraven«.

6 Anja Jezernik Knavs, intervju, Robanov kot, 12. 3. 2022.

7 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

8 Jože Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

9 Anka Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

10 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

Poleg »delanja dobrega« oziroma zasledovanja »dobrega življenja«,¹¹ ki predstavlja vrednoto in »plačilo« samo po sebi, je vzgib za udejstvovanje v društvih lahko tudi docela konkretna, otipljiva ugodnost ali celo korist. Nekdanji član Gorske reševalne zveze je povedal, da je v zvezi začel sodelovati, ko so ga s takratnimi najboljšimi alpinisti v kraju povabili v društvo, a da članstvo prvenstveno ni pomenilo garanja in razdajanja, ampak ugodnosti:

»Ko je bil še socializem, je imela Gorska reševalna malo prestiža. Ker si imel akcij, si imel vaje, ker si imel tedenska izobraževanja. Ti ni bilo treba na šibt [v službo] iti. Potem si dobival zastoj vso opremo. Na akcijah si dobival prebrano, [...] stroške so ti pa povrnili. Sedaj pa poglej, kaj si imel profit od tega. Enkrat letno, enkrat tedensko sigurno, so bili kakšni tedenski tečaji. Tam je bilo tudi malo heca. Ni bilo garanje.«¹²

Še danes lahko članstvo v društvih prinese določene ugodnosti in privilegije. Vsi člani Planinske zveze Slovenije, del katere je tudi Planinsko društvo Solčava, imajo popuste pri prenočevanju v planinskih kočah, pri nakupu gorniške literature in opreme ter vozovnic, vstopnin in zavarovalnin.¹³

Na eni strani sogovorniki in sogovornice dejstvo, da društva privabljajo člane in članice (ter spodbujajo druženje), ocenjujejo kot pozitiven vidik društev. Na drugi strani pa nekateri v posameznikih, ki bi radi izkoriščali ugodnosti društva, ne da bi sami prispevali k njegovemu delovanju, vidijo problem:

»Včasih ljudje, pa bi radi imeli kej od teh društev, sami pa ne bi bili v teh društvih. Ko je treba delat ne bi bili, ko se je treba pa zabavati, so pa vsi veseli. Bi v ‚žvajgi‘ [prostoru Športnega društva] imeli fešto. [...] Pride do izkoriščanja, ko je na prostovoljni bazi.«¹⁴

V izogib nedejavnosti in izkoriščanju ugodnosti, so se v Turističnem društvu Solčava odločili za uvedbo »delovnih ur«:¹⁵

11 Glej npr. William F. Fisher, 'Doing Good? The Politics and Antipolitics of NGO Practices.' *Annual Review of Anthropology*, let. 26, 1997, str. 439–464. Dostopno na: <https://www.jstor.org/stable/2952530>; Edward F. Fisher, *The Good Life: Aspiration, Dignity, and the Anthropology of Wellbeing*. Stanford, Stanford University press, 2014.

12 Jože Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

13 Planinska zveza Slovenije, 'Ugodnosti za člane'. Spletni vir: <https://clanarina.pzs.si/ugodnosti-za-clane> (pregledano: 25. 3. 2022).

14 Anka Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

15 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

»To pa pomeni, da [...] v celem letu lahko član naredi 16 ur in na koncu leta bomo organizirali izlet in tisti, ki so pač izpolnili tistih 16 ur lahko grejo zastoj. Na izlet sicer lhk grejo drugi tut, drugi pač tisti, ki niso člani al pa tut tisti, ki niso naredili ur, ampak tisti bojo mogli pa plačat pol.«¹⁶

Kot »plačilo« za prostovoljno delovanje društvo za člane in članice (pa tudi nečlane) torej organizira izlet. Podoben vzvod deluje tudi v ozadju prireditve Vinarska, ki jo organizira Kulturno društvo Franc Herle Solčava. Tisti, ki sodelujejo pri organizaciji Vinarske, gredo z zbranimi sredstvi vsako leto v času martinovanja na izlet.¹⁷

Zdi se, da je – ne glede na razloge za delovanje v društvih in ne glede na zasledovane cilje – nujen pogoj »odvečen« čas. Mnenje, da v društvih delujejo tisti, ki tak čas imajo, se kaže tako v pozitivnih kot negativnih pripombah. Ob vprašanju, zakaj ena od sogovornic prostovoljno opravlja dejavnosti v Planinskem društvu, so se drugi pošalili: *»Zato k ma preveč kajta [časa].«¹⁸* Sicer šaljiv odgovor nakazuje na prepričanje, da tisti, ki delujejo prostovoljno, opravljajo nenujna dela, medtem ko imajo nekateri obveznosti, ki jim ne dopuščajo »zapravljanja« časa v društvih. Ena od sogovornic je sicer poudarila razliko med nalogami, ki jih opravljajo različna društva: *»[Primerjaj] rože rihtat za turistično društvo. Ali pa enemu bajto gasit.«¹⁹* Čas, porabljen za delovanje v nekaterih društvih – recimo v gasilskem – nekateri sogovorniki torej štejejo za kvalitetnejše porabljen kot za udejstvovanje v drugih. Delovanje različnih društev v očeh sogovornikov nosi različno težo, četudi gre formalno za podobno stvar.

Še več, nekateri menijo, da v društvih delujejo mladi, ki imajo veliko časa in se združujejo predvsem zaradi druženja, da se *»imajo fajn«²⁰*. A da so v očeh starejših občanov sprejeti, morajo druženje v okviru društev združevati tudi s »koristnim« delom. Ena od sogovornic je denimo povedala, da bi jih ljudje, če ne bi imeli ob prevzemu turističnega društva veliko dela, gledali postrani in si mislili, da *»nismo nič naredili«²¹*. Čeprav po mnenju nekaterih sogovornikov obstajajo društva, ki niso

16 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

17 Elizabeta Vršnik, terenski zapiski, Solčava, marec 2022.

18 Elizabeta Vršnik, terenski zapiski, Solčava, marec 2022.

19 Elizabeta Vršnik, terenski zapiski, Solčava, marec 2022.

20 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

21 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

tako pomembna kot npr. gasilsko društvo, pa vendarle tudi ta kljubujejo ideji, da se zaradi pomanjkanja aktivnosti mladi v Solčavi lahko družijo le v gostilnah. Prav druženje in združevanje v kontekstih društev na eni strani predstavljata povezovalno tkivo med tistimi, ki v društvih delujejo. Po drugi strani pa ravno omenjena družabna plat društvenega življenja zaostruje ločnico med člani društva (ki so v tesnih odnosih tudi neodvisno od društva) in nečlani.

»Odvečen« čas, ki pogojuje sodelovanje v društvih, sogovorniki povezujejo tudi z določeno starostjo. Trenutno dogajanje v Solčavi kaže, da so v društvih precej dejavni mladi, kar lahko vidimo tudi v predsedstvih obravnavanih društev. Z izjemo predsednika Lovske družine Solčava so predsedniki drugih štirih društev, ustanovljenih v prvem zgoraj opisanem obdobju, stari od 24 do 34 let.²² Sodelovanje pri različnih prostovoljnih dejavnostih je za mlade pomembno, saj, kot ugotavlja Alenka Gril, prispeva k uspešnejšemu prevzemanju različnih družbenih vlog in gradnji lastne identitete.²³ Nekateri sogovorniki menijo, da se mladi, stari okrog 15 let (in mlajši), v društvih ne udeležujejo, »razen [pri] stvar[eh], ki so mogoč znotraj posameznega društva prav specifično narete za njih«,²⁴ obenem pa so mnogi prepričani, da so mladi, stari od 25 do 35 let, v društvih zelo dejavni. Ena izmed sogovornic pravi:

»/.../ da je mogoč to bolj taka starost, ko si pripravljen, ko maš mogoč voljo, neki cajta [časa] maš, si ga pripravljen vložiti, mogoč še nimaš otrok, maš več interesov, nekak tk. Neko glih tako vmesno obdobje se mi zdi najbolj produktivno za take stvari. Ko se mi zdi, da so ldi [ljudje] tok stari, da že neki znajo, pa da neki veje, kaj bi radi dosegli, al pa majo neko znanje že, kako to doseči. Pa imajo tut cajt [čas] pa interes, recimo.«²⁵

Mladost oziroma pozno mladost torej nekateri Solčavani in Solčavanke povezujejo z društvenim delovanjem. Mladi naj bi imeli čas, poleg tega »pa imaš [v mladosti] po moje neko vizijo, v kakšnem svetu al pa v kakšnem kraju bi rad živel, pa se ti zdi, da lahk pri temu kej nardiš«,²⁶ mladost pa je to obdobje »ko se najbolj zavedaš, da je to

22 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

23 Gril, Alenka. 'Prostovoljno delo mladih v Ljubljani.' Ljubljana.si. Spletni vir: <https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/publication/6100/povzetek-pd-mo.pdf> (pregledano: 25. 3. 2022).

24 Anja Jezernik Knavs, intervju, Robanov kot, 12. 3. 2022.

25 Anja Jezernik Knavs, intervju, Robanov kot, 12. 3. 2022.

26 Anja Jezernik Knavs, intervju, Robanov kot, 12. 3. 2022..

*nekaj tajga pomembnega pa kajt [čas] mašč.*²⁷ V Turističnem društvu Solčava so bili v času pisanja prispevka z izjemo dveh članov vsi stari med 20 in 35 let. Za oživitve so se odločili, ker si želijo povezati delovanje različnih društev, medsebojne pomoči, organizacije dogodkov ter lokalnega povezovanja nasploh.²⁸ Tudi v tem se kaže želja mladih, da oživijo kraj in ga spremenijo »na boljše.«²⁹ Opravka imamo torej z v prihodnost usmerjeno produkcijo lokalnosti – preprosto rečeno, s prepletom ustvarjanja lokalnih skupnosti in identifikacij –, ki »bolj kot na danem temelji na vizijah.«³⁰

Ljudje se v društva pogosto včlanjujejo oziroma prevzemajo dejavnejše vloge v njem tudi zato, ker se že sicer v vsakdanjem življenju družijo ali pa so v sorodstvu s člani in članicami posameznih društev: »Je kr dost tk, da sam zarad tega, ker pač, ne vem, poznaš tega, se sam zarad tega vključiš. /.../ Zdej js sem še v Gasilskem društvu, tam pa po moje bolj zarad tega, ker so moji starši in vsi družinski člani in sem pol še js zraven,« je dejala ena od sogovornic.³¹

Kot posebej pomembne se prijateljske in sorodstvene vezi izkažejo ob prevzemanju različnih funkcij v društvih. Večina jih prevzame predvsem iz zavedanja, da jih nekdo pač mora.³² Gre namreč za obveznosti, glede katerih sogovorniki menijo, da ne prinašajo nič več koristi kot članstvo brez funkcije – le dodatno delo in nobenega plačila. Tudi sogovornica Anka Ošep je imela izkušnjo, ko so jo prijatelji novačili, da bi postala blagajničarka društva:

*»Dobim klic in mi rečejo: ‚Tle smo gruntali, da bi bla ti kamot tk fajn blagajnik. Anka, sej ti čist nič ni treba, sm par računov zrihtaš. Nič kej tajga.‘*³³

Obenem pa lahko tovrsten način iskanja članov in članic, sodelavk in sodelavcev za zunanje opazovalce deluje odbijajoče, kot da gre za zaprt krog ljudi ali celo spodbujal delitev na »nas« in na »druge«. Tako se zdi, da članstvo v društvih posameznika

27 Elizabeta Vršnik, terenski zapiski, Solčava, marec 2022.

28 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

29 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022..

30 Miha Kozorog, 'Festivalizacije Slovenije in festivalska produkcija lokalnosti.' *Glasnik SED*, let. 51, št. 3-4, 2011b, str. 66. Glej tudi Arjun Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press, Minneapolis in London 1996.

31 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

32 Elizabeta Vršnik, terenski zapiski, Solčava, marec 2022.

33 Anka Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

označuje in umešča – po posameznikovem vključevanju v društva je namreč moč sklepati o njegovih zanimanjih in njegovem socialnem krogu.

Mnogi krajani niso včlanjeni v nobeno društvo, nekateri pa sploh ne vidijo smisla v društvih kot takih in menijo, da »so preživeta«. ³⁴ Štiriindvajsetletna sogovornica meni, da posamezniki niso včlanjeni v nobeno društvo v Solčavi:

»V prvi vrsti zato, ker se jim ne da, ker nimajo cajta, ne vem sicer, zakaj teh mladih ni. Pač na primer mlajših od nas. Ampak po moje, da to tut zaradi tega, ker jih v bistvu starši tut verjetno nič ne [spodbujajo]. /.../ Starejši pa verjetno zaradi tega, ker si mislijo, da ,sej mi smo pa že svoje naredili, zdej so mladi na vrsti pa da morjo mladi delat'.«³⁵

Ne glede na to sodelovanje v društvih vpliva na družabno življenje posameznika. Anja Jezernik Knavs tako potrjuje, da njeno sodelovanje v planinskem društvu »pljuske« tudi na druga področja njenega življenja:

»Zarad tega, ker sem članica planinskega društva, se včasih namensko družim z enimi ljudmi, s katerimi se mogoče drgač ne bi tok. Tk da to se mi zdi, da je res. In zmeri se mi zdi ful fajn in pol se zmenmo tut še druge stvari, ki niso v zvezi z društvom.«³⁶

Druga sogovornica pa pravi:

»Ja, ker smo navajeni se družiti v društvu. Vmes smo se začele družiti punce iz društva. Pa se zmeri bolj družmo. Društva pripomorejo k razširjanju družabnega kroga, pa ugotoviš, da se z njimi fajn ujameš. Ta prijateljstva prerastejo okvire društev. Velik doprinos k življenju.«³⁷

Zaradi izrazite medgeneracijske komponente nemara posebej izstopata Prostovoljno gasilsko društvo in Lovska družina Solčava. Kot je dejal Matija Vavdi, v njih delujejo »vsi«, od mladincev do veteranov. ³⁸ Vsaj nekateri torej menijo, da so društva pomemben del družbenega in družabnega življenja v kraju, ki spodbuja tudi medgeneracijske vezi in širjenje socialne mreže – in vsaj do neke mere imajo nedvomno prav.

³⁴ Elizabeta Vršnik, terenski zapiski, Solčava, marec 2022.

³⁵ Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

³⁶ Anja Jezernik Knavs, intervju, Robanov kot, 12. 3. 2022.

³⁷ Anka Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

³⁸ Matija Vavdi, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

Vloga društev pri oblikovanju javnega življenja na Solčavskem

Društva imajo, poleg občine in zavoda za turizem Center Rinka, glavno vlogo pri organizaciji javnih dogodkov na Solčavskem. Med vsakoletnimi dogodki, ki jih prirejajo društva, so recimo Motorkarska gavda, ki jo organizira Društvo kiparjev z motorno žago – Carving team Logarska dolina, festival Bicka, ki nastaja pod okriljem društva Bicka, različni športni dogodki, ki jih organizira Športno društvo Solčava. Pri društveni organizaciji dogodkov se pojavljajo določene dileme in konflikti. Zastavljajo se različna vprašanja, med katerimi na tem mestu posebej omenjava dve – komu so dogodki v Solčavi pravzaprav namenjeni in kakšno vlogo imajo v društvenem življenju in snovanju prirediteljev mladi.

Javni dogodki na Solčavskem slej ko prej »trčijo« ob turizem, ki zaradi vse pomembnejše gospodarske in razvojne vloge v občini v določeni meri zaznamuje tudi delovanje društev. Javni dogodki, tudi ti, ki jih prirejajo društva, so vse močnejše prepleteni s turističnimi dejavnostmi. Sogovorniki večkrat poudarjajo, da je treba prireditve narediti zanimivejše za turiste:

»Da eno društvo nekaj naredi. Da imaš en program, da se nekaj dogaja, da so stojnice, da lahko ti nekaj domačega pokažeš. Mislim, da je to zadnje čase bolj zanimivo za turiste, za ljudi.«³⁹

Oziroma na kratko: *»Pač za turiste bi tkaltk [tako ali tako] moglo več dogajanja bit, a ne.«⁴⁰* Toda »pretirano« poudarjanje turizma lahko med domačini spodbuja občutke prikrajšanosti in zapostavljenosti.⁴¹ Zato nekatera društva, tudi Turistično društvo Solčava, svoje delovanje namenjajo domačinom:

»V prvi vrsti pa [organiziramo] za lokalne prebivalce. Ker ... tk da smo mislile, da bi začeli delat neki tajga, da bi bolj povezovali pa pač se pravi prebivalce Solčave. Da bi se boljše imeli, da bi rajš hodli na te prireditve.«⁴²

39 Matija Vavdi, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

40 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

41 Bernadette Quinn, 'Festivals, events and tourism.' V: Tazim Jamal in Mike Robinson, ur. *The SAGE Handbook of Tourism Studies*. Sage, London 2009, str. 33.

42 Hermina Prelesnik, intervju, Ljubljana, 14. 3. 2022.

Dileme, povezane z vprašanji, komu naj bodo javni dogodki prvenstveno namenjeni (in kdo naj jih organizira), seveda niso omejene na Solčavsko. Donald Getz ugotavlja, da razlog za sodobno profesionalizacijo organiziranja tovrstnih prirediteljev tiči v že omenjeni vse pomembnejši ekonomski in razvojno-strateški funkciji dogodkov, katerih glavna »nalog« je, drugače povedano, v privabljanju »zaželenih« obiskovalcev in ustvarjanju dobička. To lahko po drugi strani zaradi materialne in kadrovske podhranjenosti oteži organizacijo lokalnih in regionalnih dogodkov.⁴³ Pri realizaciji slednjih so torej še toliko pomembnejša društva, ki s prostovoljnim delom in iznajdljivostjo⁴⁴ nadomestijo morebiten manko sredstev in zaposlenih. Lokalni in regionalni dogodki bi namreč lahko zaradi tega, ker niso dobičkonosni in zato niso zanimivi za kapital, ostali neizvedeni. Toda tudi v tovrstnih primerih je treba upoštevati, da turizem pogosto deluje kot gonilo dogodkov in jih na svojstven način legitimira.

Opomniti pa je treba, da v preteklosti ni bilo vselej tako. Društvo, katerega delovanje se v ničemer ni oziralo na turizem in je bilo izrazito lokalno usmerjeno, a danes ne obstaja več, je bilo Mladinska organizacija Solčava. Mladinska organizacija je skrbela za družabno življenje mladih, njeno delovanje pa je bilo vključujoče in dovolj široko, da so vsi mladi v njej našli svoje mesto, saj je delovala tako na socialnem in kulturnem kot tudi športnem področju. »Vsi smo bili vključeni noter. Dojstkrat smo šli v planine, potem smo imeli plese ...« je dejal Jože Ošep.⁴⁵ Mladinska organizacija je delovala na Solčavskem v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Kot je dejal sogovornik, je imel vsak kraj v Zgornjesavinjski dolini svojo organizacijo, te pa so spadale pod skupno Mozirsko mladinsko organizacijo:

43 Donald Getz, 'Event tourism: Definition, evolution, and research.' *Tourism Management*, let. 29, št. 3, 2008, str. 404, 421.

44 Mnogi sogovorniki opažajo, da je organizacija dogodkov iz leta v leto težja tudi zaradi formalnih in zakonskih zahtev, ki jim je treba zadostiti. Ena od sogovornic tako trdi, »da če ne bi blo to [organizacija] tk komplicirano, pa tok tega [predpisov], če bi lahko bolj enostavno to delali, bi se dost več tega odvijalo«. Verjeten razlog za opuščanje prireditev vidi v tem, da se »vsi bojijo inšpekcije«, in kritično sklene, da »v bistvu morš, če hočeš to nardit, tk ko so včasih, morš v bistvu delat na črno. /.../ In mislim, da tk k je trenutna zakonodaja, je v bistvu nareta ful kontra temu, da bi se take stvari res delale.« Skratka, ugotovimo lahko, da organizacija festivalov nikakor ne more potekati po nekakšni inerciji, da bodo še tako dobro utečene ekipe delovale »samodejno«; nasprotno, organizacija zahteva nenehno pretresanje lastnega delovanja kot seveda tudi družbenih, kulturnih, ekonomskih in pravnoformalnih okoliščin, ki od organizatorjev zahtevajo vse večjo mero iznajdljivosti in ustvarjalnosti.

45 Jože Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

»Mladinska organizacija je bila po celi občini. Vsak kraj je imel svojo mladinsko organizacijo. Spomnim se par izletov. Smo šli na Korošico, Planjavo, Kamniško sedlo pa potem dol. Ene dva dni se je hodilo. Planinskih izletov je bilo kar nekaj. Potem smo imeli mladinske plesе v dvorani. Tam smo si naštimali gramofon. Na odru dvorane. Zadaj smo imeli posebni prostor, ki smo mu pravili ‚knjižnica‘. V Solčavi smo organizirali kar nekaj veselic, da smo dobili denar. S tem smo potem imeli kake plesе. Takrat nismo imeli kar tako denarja. Udeleževali smo se tudi kakšnih kvizov v občinskem merilu.«⁴⁶

Tudi Franci Podbrežnik se spominja organizacije: *»Ja, to so ble mladinske sobe. To je bla mladinska soba v Solčavi, mladinski plesi ... To je blo nepozabno. Tut plesov nasploh v dolini, ki so jih mladi organizirali, to je bil res krasen način druženja.«⁴⁷*

Kasneje je organizacija razpadla. Svojevrstno obuditev je pomenila ustanovitev Mladinskega kluba Solčava oziroma MKS-a v drugi polovici devetdesetih let. MKS ni bil društvo, temveč oblika neformalnega druženja, ki pa se je navdihovalo pri delovanju Mladinskega kluba Velenje. Sogovornik je razložil, kako so se spomnili kratice MKS: *»Imaš mladinski klub Velenje, iz tistega ven je prišlo. Pa ravno fajm se je čulo, MKS in je ostal MKS. In to je to. Nobeden ni rekel Mladinski klub Solčava, ampak vsak je rekel MKS.«⁴⁸*

Danes v Solčavi ni mladinskega centra ali mladinskega društva. Najbližje temu je verjetno Klub zgornjesavinjskih študentov, ki ima »sedež« na Ljubnem ob Savinji. Deloma tudi Društvo UPoČASni, ustanovitelj in vsebinski oziroma formalni nosilci katerega pa niso mladi, ampak starejša generacija (ustanovitev tega društva razkriva prepričanje, da se mladi ne združujejo samoiniciativno in da potrebujejo zunanjo pobudo).

Društvo so po mnenju ene od mlajših udeleženk ustanovili *»zarad tega, ker jim je šlo na žive, da smo mi sam karte špilal al pa smo šli fuzbal špilat, zdej morjo pa še neki družga probat. Nam itak ni blo problem, sam da se na kupu dobimo pa nam je fajm.«⁴⁹*

Mnenja o dejavnosti mladih na Solčavskem danes so deljena. Nekateri menijo, da je v Solčavi družabno življenje dobro »pokrito«: *»Na splošno se mi zdi, da mladina*

46 Jože Ošep, intervju, Solčava, 26. 3. 2022.

47 Franci Podbrežnik, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

48 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

49 Maja Vesel, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

je taka tukaj v Solčavi. Nikoli ni dolgčas. Zmeraj se najde nekaj. Tudi druženje. Dolgčas ni nikoli. Čisto tako. Ni važno, ali je pozimi ali je poleti,« je pripovedoval Matija Vavdi.⁵⁰ Podobno meni tudi sogovornica, ki pravi, da v Solčavi »pravzaprav [nič] ne manjka, zato ker, kokr pa imamo mi tuki stvari ponujenih, to pa marsikje nimajo, pa marsikje sploh ne vejo, kaj vse imamo«. ⁵¹

Po drugi strani pa nekateri mladi ne zaznavajo dovoljšnega oziroma vsebinsko ustreznega delovanja društev. Maja Čerček tako denimo opaža, da »je pa res, da imajo mesta več možnosti, da se včlaniš v kake krožke. Tudi pa recimo nekateri so se včlanili v razne športne, na Ljubnem vem, da se fuzbal trenira, [v] Nazarjah se trenirajo roketmet pa košarka pa to pa glasbena [šola je], drugo pa nimaš neke ful izbire [v Solčavi]«. ⁵²

Sklep

Delovanje društev prav gotovo predstavlja pomembno »tvarino« javnega pa tudi zasebnega življenja posameznikov in posameznic, predvsem seveda tistih, ki v društvih sodelujejo. Prevladujoče prepričanje med domačini je, da imajo društva pozitiven vpliv tako na prvi kot drugi vidik. Društva naj bi skupaj prispevala k razvoju zaupanja in k povezanosti skupnosti.

Toda za uspešno delovanje društev je nujen vsebinsko in časovno zahteven angažma vsaj nekaterih posameznikov in posameznic. Zakaj torej opravljajo to delo? Solčavanom in Solčavankam društveno udejstvovanje v prvi vrsti predstavlja kvaliteto preživet čas, obljubo druženja, način udejanjanja ideje, »da bo pol vsem lepš«, le izjemoma pa aktivnost, zaradi katere bi imeli otipljive, materialne koristi ali ugodnosti.

Pomemben pogoj za delovanje članov in članic društev je prosti čas – tega povezujejo predvsem z obdobjem mladosti. Delovanje mladih naj bi bilo povezano s tem, da mladi želijo preoblikovati kraj skladno svojimi vizijami. Društva na Solčavskem lahko, tako menijo nekateri, delujejo tudi izključujoče, saj se v njih združujejo prijatelji ali družinski člani – zaradi česar se zdi, da brez ustreznih poznanstev ni mogoče postati njihov član oziroma članica, da gre, skratka, za precej zaprte skupine.

⁵⁰ Matija Vavdi, intervju, Solčava, 25. 9. 2021.

⁵¹ Maja Vesel, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

⁵² Maja Čerček, intervju, Solčava, 23. 9. 2021.

Po drugi strani pa je vsekakor res, da društva poleg svojih raznolikih, uradno definiranih nalog izpolnjujejo težko opredeljivo, a nadvse pomembno funkcijo »generatorja« družabnega življenja v kraju – spodbujajo namreč druženje med različnimi ljudmi, širijo socialne mreže, spodbujajo ustvarjanje prijateljstev in medgeneracijsko srečevanje. Tako kot društva so tudi javni dogodki, ki jih prirejajo, namenjeni temu, da združujejo ljudi in – ne nazadnje – krepijo občutek pripadnosti. V Solčavi mnoge dogodke organizirajo prav društva, kar pomeni, da ima društveno delovanje precejšen vpliv na dogajanje. Ker je Solčavsko turistično območje, se tudi mnoge javne prireditve prepletajo s turizmom in iščejo ravnotežje med dogajanjem, sočasno zanimivim za obiskovalce in domačine. V Solčavi torej opazamo močan pritisk turizma na organizacijo dogodkov in morda tudi siceršnje delovanje društev, kar pa ne spreminja dejstva, da društva predstavljajo vzvod ne za »pridobivanje dobička, temveč nekaj drugega, recimo varstvo človekovih pravic, razvoj športa, varovanje zdravja, skrb za socialno ogrožene, varstvo pred naravnimi nesrečami, spodbujanje kulture ...«,⁵³ skratka vse tisto, s čimer si Solčavani in Solčavanke (so)ustvarjajo življenje, vredno človeka.

53 CNVOS, 'Spletni vodiči.' CNVOS – NVO vseved. Spletni vir: <https://www.cnvos.si/nvo-vseved/spletni-vodici/korak/2/6/33> (pregledano: 19. 7. 2021).